

PLAN FÖR OLYCKSFÖREBYGGANDE VERKSAMHET

NÄSSJÖ KOMMUN

Vetlanda

Antagen av Vetlanda kommunfullmäktige 2020-01-22 § 5
Antagen av Nässjö kommunfullmäktige, 2020-01-31, § 15
Antagen av HRF direktion, 2020-03-05

Innehåll

Inledning.....	4
Planstruktur.....	4
Syfte	4
Uppföljning	4
Framtagandet av riskbild	5
Identifiering av prioriterade risker	5
Risker.....	6
Trafikolyckor	6
Riskbild	6
Förebyggande åtgärder	7
Automatlarm.....	8
Riskbild	8
Förebyggande åtgärder	8
Drunkning.....	9
Riskbild	9
Förebyggande åtgärder	9
Farliga ämnen	9
Riskbild	9
Förebyggande åtgärder	10
Olyckor på grund av sjukdom	10
Riskbild	10
Förebyggande åtgärder	10
Bränder	11
Riskbild omkomna i bränder.....	11
Riskbild brand i byggnad.....	12
Förebyggande åtgärder	13
Riskbild brand ej i byggnad.....	14
Bränder i skolmiljö	17
Suicid.....	18
Riskbild	18
Förebyggande åtgärder	20
Fallolyckor.....	20
Riskbild	20
Förebyggande åtgärder	21
Klimatförändringar	21

Riskbild	21
Förebyggande åtgärder samt hantering av olyckor till följd av extrema.....	23
väderförhållanden.....	23
Olycksförebyggande rådgivnings- och utbildningsverksamhet.....	23

Inledning

Högländets räddningstjänstförbund (HRF) genomför en risk- och sårbarhetsanalys (RSA) som kartlägger och beskriver de risker samt sårbarheter som medlemskommunerna står inför.

Plan för olycksförebyggande verksamhet utgår ifrån risk- och sårbarhetsanalysen. Riskerna analyseras utifrån Nässjö och Vetlanda kommun samt en beskrivning hur Högländets räddningstjänstförbund bedriver förebyggande arbete gentemot respektive riskområde. Nationell statistik lyfts även fram för att se hur kommunernas riskbild ser ut jämfört med rikets.

Planstruktur

Plan för olycksförebyggande verksamhet är en del av Handlingsprogram för skydd och säkerhet. Handlingsprogrammet tar ett helhetsgrepp i arbetet med att förebygga, avhjälpa och lära i nödlägeskalans samtliga delar. Handlingsprogrammet för skydd och säkerhet är paraplydokumentet under vilket bland annat denna plan sorterats in under.

Som underdokument till den här planen, finns *Plan för myndighetsutövning*, där beskrivs organisation, resurser och kompetens inom Högländets räddningstjänstförbund. I planen beskrivs följande förebyggande arbete: tillsyn av prekursorer, tillsyn och tillstånd av brandfarliga och explosiva varor, sotningsverksamhet samt remissinstans i plan/bygghandläggningen utifrån plan- och bygglagen.

Syfte

Plan för olycksförebyggande verksamhet har som syfte att rikta uppmärksamheten på de olycksrisker som antingen orsakar flest skador på personer, flest dödsfall alternativt orsakar samhället stora kostnader. Det kan också vara olycksrisker som är vanligt förekommande eller där konsekvenserna kan bli stora. I och med att vi utgår från risk- och sårbarhetsanalysen får vi en bra bild av vilka risker eller olyckor som är vanligt förekommande. När vi har detta underlag kan vi få precision i slutsatserna vilket medför att det blir lättare att rikta de förebyggande åtgärderna, med målsättning att olyckorna minskar eller att konsekvenserna blir mindre.

Uppföljning

När ett nytt handlingsprogram upprättas för 2024 ska denna plan följas upp och revideras för att se om det skett några förändringar genom åren samt göra en jämförelse med samhällstrenden i Sverige när det gäller de olika riskområdena. Denna analys ska ligga till grund för nästkommande handlingsprogram.

Framtagandet av riskbild

Högländets räddningstjänstförbund (HRF) genomför, i enlighet med lagstiftning, en risk- och sårbarhetsanalys (RSA) som kartlägger och beskriver de risker samt sårbarheter som medlemskommunerna står inför. Risk- och sårbarhetsanalysen är en kontinuerlig process som ständigt uppdateras under hela mandatperioden. HRF har valt att föra samman samtliga typer av nödlägen (olycka, kriminellt agerande, hastig sjukdom och sjukdomsspridning, social oro och obalans, infrastruktursvikt m.m.) i risk och sårbarhetsanalysen för att skapa en så god helhetsbild som möjligt. Denna helhetsbild av risker utgör grunden för bedömningen kring vilka särskilda risker vars förebyggande arbete ska prioriteras under mandatperioden.

Risk- och sårbarhetsanalysen har följt fem steg för att urskilja vilka risker som ska prioriteras under kommande mandatperiod, dessa är följande:

1. Strukturering och genomförande av en inventering av risker inom det geografiska området, Nässjö och Vetlanda kommuner. Detta arbete skapade en så kallad risklista där samtliga identifierade risker redovisas.
2. Inventering av riskers konsekvenser, med fokus på skyddsvärdet liv och hälsa. Genom detta steg identifierades de risker som orsakar flest skador och dödsfall inom Nässjö och Vetlanda kommuner.
3. De risker i risklistan som bedömdes orsaka flest skador och dödsfall eller ha potential att orsaka flest skador och dödsfall valdes ut för vidare analys.
4. Fördjupad analys av de risker som bedöms orsaka flest skador och dödsfall inom Nässjö och Vetlanda kommuner. I detta steg togs fler olika parametrar med i analysen, tidigare användes enbart frekvens på skador och dödsfall, i detta steg användes 5 årsmedelvärden och medelvärden per 100 000 invånare. Dessa parametrar användes för att kunna jämföra kommunerna med resterande delar av riket.
5. Utifrån den fördjupade analysen gjordes ytterligare en prioritering av risker för att komma fram till de målområden som bedöms vara viktigast att arbeta förebyggande med. I detta steg prioriterades de risker där Vetlanda och Nässjö kommun hade en negativare utveckling av händelser eller negativare frekvens av händelser jämfört med hela riket. Detta steg tillämpades för att avgränsa antalet prioriterade risker samt för att identifiera de risker som, lokalt sett, står ut.

Utefter dessa steg har även hänsyn tagits till utvecklingen i omvärlden vilket gjort att till exempel klimatanpassning inkluderas i den här analysen.

Identifiering av prioriterade risker

Arbetet med risk- och sårbarhetsanalysen har gett upphov till mycket statistik och information, som inte redovisas i sin helhet i aktuellt dokument, vilket gjort att särskilda högprioriterade risker kunnat identifieras, se avsnitt ovan för mer information kring tillvägagångssätt.

De identifierade riskerna är de som antingen orsakar flest skador på personer, flest dödsfall alternativt orsakar samhället stora kostnader. Det kan också vara risker som i dagsläget inte anses vara av högprioritet men som uppvisar en negativ trend med potential att i framtiden orsaka stor skada och/eller lidande för kommunens invånare.

I risk- och sårbarhetsanalysen har följande högprioriterade risker identifierats utefter tidigare nämna kriterier:

- Brand i byggnad
- Suicid eller försök till suicid
- Fallolyckor
- Brott (anmällda brott)
- Trafikolyckor
- Klimatförändringar

Förutom ovan nämnda risker, har vi i den här planen även valt att analysera drunkning, olyckor på grund av sjukdom, farliga ämnen, automatlarm, brand ej i byggnad, omkomna i bränder och bränder i skolmiljö. Anledningen till att vi i den här planen har valt att analysera även dessa områden, beror på att de antingen vanligt förekommande eller att konsekvenserna kan bli stora.

Risker

Nedan belyses de risker som identifierades som antingen orsakar flest skador på personer, flest dödsfall alternativt orsakar samhället stora kostnader. Det kan också vara risker som i dagsläget inte anses vara av högprioritet men som uppvisar en negativ trend med potential att i framtiden orsaka stor skada och/eller lidande för kommunens invånare. Ytterligare anledning till analys är att olycksområdena är vanligt förekommande eller att konsekvenserna kan bli stora.

De riskområden som har analyserats är: trafikolyckor, automatlarm, drunkning, farliga ämnen, omkomna i bränder, brand i byggnad, brand ej i byggnad, bränder i skolmiljö, suicid, fallolyckor och klimatförändringar.

Till varje riskområde beskrivs rikets och den lokala riskbilden samt vilka förebyggande åtgärder som görs inom räddningstjänsten.

Trafikolyckor

Riskbild

Under 2017 omkom 253 personer i trafikolyckor vilket är den lägsta siffran under modern tid. 77 % av de omkomna är män. Risk för trafikolyckor är störst i grupperna 18-24 år och de som är 75 år eller äldre. Omkomna har minskat i alla kategorier förutom hos MC. Antal dödade cyklister har minskat kraftigt sedan 90-talet. De allra flesta som omkommer i olyckor, sker i dagsljus vid uppehållsväder och/eller har torra vägar. Få omkommer på vägar med hög hastighet.

Under senaste 10-årsperioden har andelen trafikolyckor inom Högländets räddningstjänstförbunds yta ökat med 100 %. Vetlanda och Nässjö kommuner är relativt jämnt fördelade. Det är fler olyckor i Nässjö tätort jämfört med Vetlanda tätort. Personbilar är överlägset det vanligaste trafikelementet. Därefter är det varierat mellan MC och oskyddade trafikanter. Både Vetlanda och Nässjö ligger över riket när det gäller avlidna och slutenvårdade i trafikolyckor.

Vetlanda kommun

Flest olyckor sker i december, därefter juli, oktober och november.

Frekventa platser och vägar där olyckor inträffar:

- Vetlanda tätort: Mycket kring stortorget och smågatorna omkring samt vid rondeller
- väg 31 norr om Vetlanda. Avfarten väg 31/32
- väg 31 söder om Vetlanda
- väg 127

Överlägset flest, nästan hälften av alla händelser, sker mellan klockan 12-18. Därefter sker olyckorna mellan klockan 18-00 och 06-12 på cirka 25 % vardera.

Nässjö kommun

Flest olyckor sker i november och december och därefter januari och februari.

Frekventa platser och vägar där olyckor inträffar:

- Avfartsvägar, korsningar
- väg 31 norrut
- Mellan Nässjö och Solberga
- Mellan Nässjö och Fredriksdal (speciellt vid avfallsanläggningen)
- Nässjö tätort: Centrerat kring centralen och övriga centrum.

Överlägset flest, över 1/3 av alla händelser, sker mellan klockan 12-18. Därefter sker olyckorna mellan klockan 06-12 och 18-00 på cirka 25 % vardera.

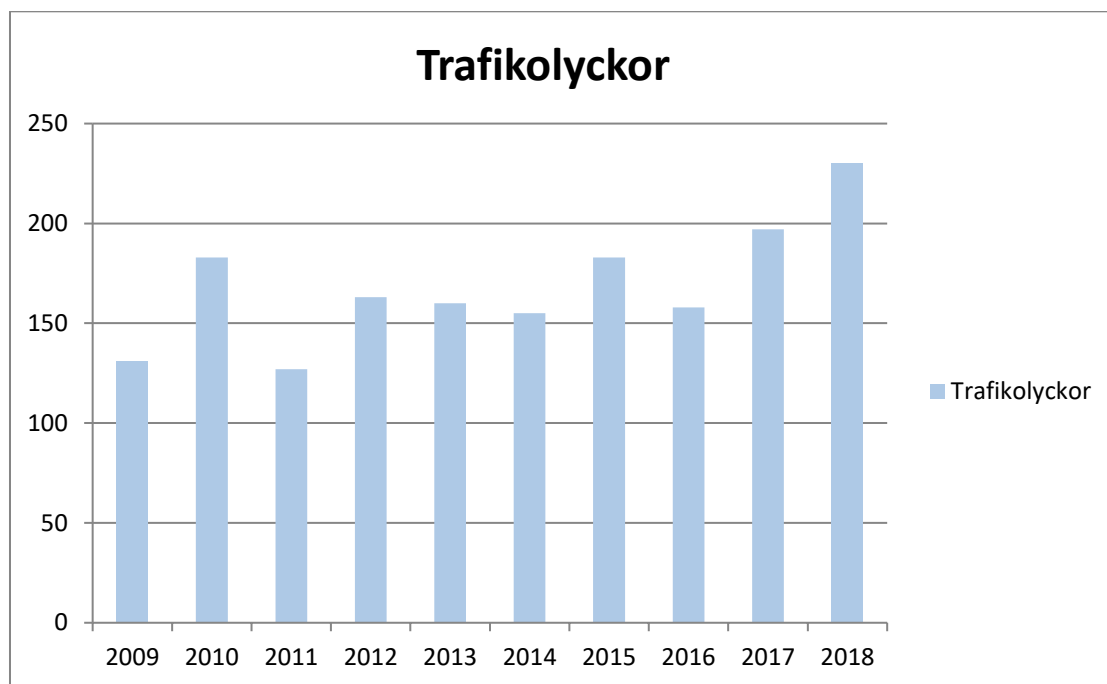

Diagram 1: insatsstatistik inom HRF:s geografiska område gällande antal trafikolyckor mellan åren 2009-2018.

Förebyggande åtgärder

- Utbildning för skolungdomar åk 2 gymnasiet gällande attityder i trafiken.
- Reflexkampanjer.
- Medverkande i trafiksäkerhetsgruppen på Högländet.
- Delaktiga i planering och projektering av vägar.
- Informationskampanjer gällande trafiksäkerhet.

- Remissyttranden i planärenden gällande trafiksituationer.
- Räddningspersonal övas och utbildas regelbundet för att minimera skadekonsekvenser i enlighet med RäddSamF:s övningskatalog.

Automatlarm

Riskbild

De senaste tio åren har de automatiska brandlarmen, utan brandtillbud pendlat på +/- 50 larm. Antalet har legat runt 300 stycken i Nässjö och Vetlanda kommuner. Antalet är relativt jämt fördelat på Nässjö och Vetlanda.

Nästan var 10:e automatiska brandlarm är skarpa tillbud och hade kunnat leda till allvarliga konsekvenser om tidig upptäckt ej hade skett.

Det finns cirka 330 automatlarmsanläggningar inom Vetlanda och Nässjö kommuner.. Det är relativt lika fördelat på Nässjö och Vetlanda, något fler anläggningar i Nässjö.

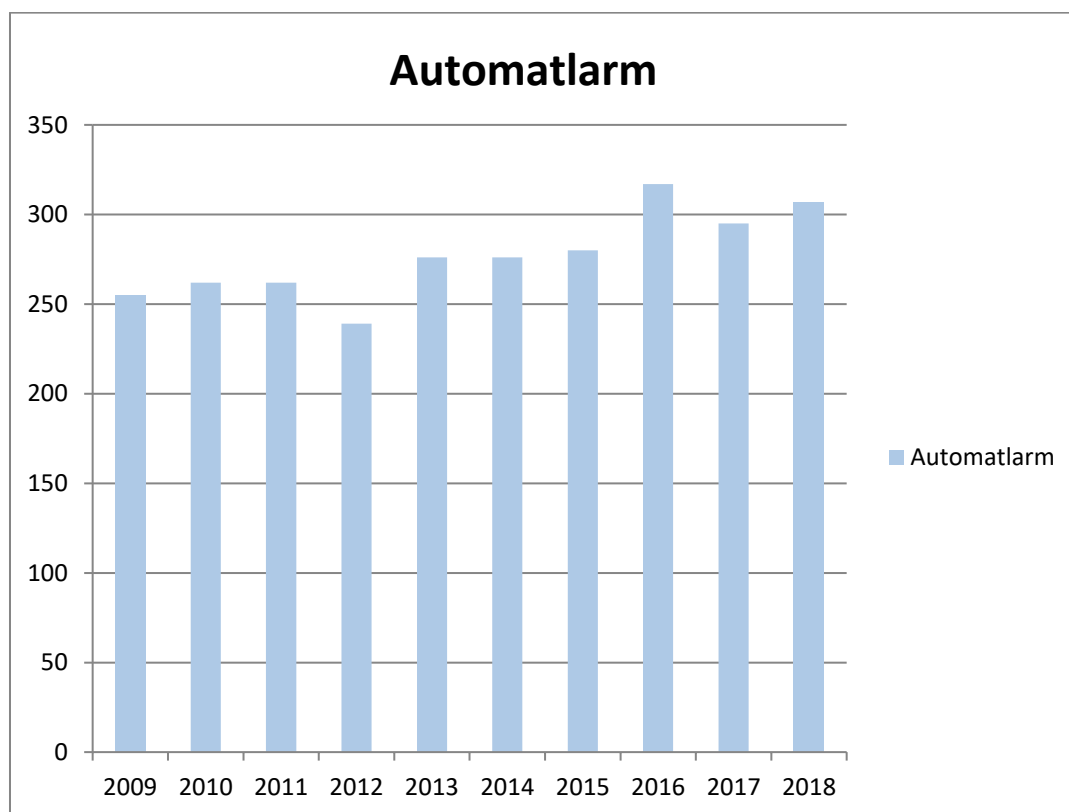

Diagram 2: insatsstatistik inom HRF:s geografiska område gällande antal automatlarm mellan åren 2009-2018.

Förebyggande åtgärder

- Samtliga larmsanläggningar ska göra månadsprov, kvartalsprov samt revisionsbesiktning en gång per år. Det är anläggningsskötarens ansvar att detta blir utfört. På uppdrag av vissa verksamheter sköter räddningstjänsten kontrollerna.
- Vid tillsyn påpekas vikten av att årlig service och underhåll ska skötas. Underhåll kan förebygga onödiga automatiska brandlarm.

Drunkning

Typ av olyckor: bad, fiske, fritidsbåt, fartyg, is, övrigt.

Riskbild

För barn mellan 1-6 år är drunkning den vanligaste dödsolyckan. Fler män än kvinnor drunknar. 86 % av de omkomna är män. De flesta drunkningsolyckorna inträffar i samband med fritidsbåtar och i samband med bad. Vädret påverkar antalet drunkningsolyckor. Fler drunknar under en varm sommar jämfört med en kall sommar. Flest drunkningsolyckor inträffar april-aug, med en tydlig topp i juli. Drunkning är ofta associerat med alkohol och droger. 50 % av de män som omkommer i drunkningsolyckor har alkohol i blodet och motsvarande för kvinnor är 30 %.

Drunkning förekommer i suicidsammanhang, men även vid våld och dråp. Antalet dränkningar i Sverige har de senaste 3 åren uppgått till knappt 100 per år, vilka är i samma storleksordning som för drunkningsolyckorna.. I genomsnitt har mellan 70-80 personer drunknat varje år till följd av suicid, med jämn fördelning mellan män och kvinnor. Det är en tydligt nedåtgående trend för båda könen. Det går att se en kraftig dominans bland äldre, särskilt männen som drunknat till följd av suicid. Totalt omkommer alltså nästan 200 personer varje år i Sverige om man räknar både drunkningsolyckor och drunkning ej olycka

Nässjö kommun och Vetlanda kommun

- Antal slutenvårdade och omkomna varierar kraftigt från år till år.
- Antal omkomna varierar mellan 0-4 stycken mellan åren 2003-2018.

Förebyggande åtgärder

- Utlåning av säkerhetsutrustning: flytvästar och ispaket med isdubbar, ispikar och kastlina.
- Informationsskyltar på flera olika språk uppsatta vid badplatser.
- Informationskampanjer gällande vattensäkerhet.
- Räddningspersonal övas och utbildas regelbundet för att minimera skadekonsekvenser i enlighet med RäddSamF:s övningskatalog.

Farliga ämnen

Riskbild

Farliga ämnen är ett samlingsbegrepp för ämnen och föremål som har sådana farliga egenskaper att de kan orsaka skador på människor, miljö eller egendom.

Nässjö kommun och Vetlanda kommun

Antalet tillbud med farligt ämne varierar mycket mellan kommunerna och mellan åren. Antalet insatser med farligt ämne ökade mellan 2017 och 2018. En stor del av insatserna till utsläpp farligt ämne innefattar drivmedel/hydraulolja från fordon eller arbetsmaskin

Exempel på större insatser:

- År 2018: Saltsyrautsläpp, koncentrerad, rör går av vid överföring mellan fordon och verksamhet. Större mängd läcker ut på hårdgjord yta och mark.
- År 2017: Gasolutsläpp, cistern, mindre läckage från packning
- År 2016: Ammoniakutsläpp, kylanläggning, mindre läckage från packning

Förebyggande åtgärder

- Räddningstjänsten är tillståndsgivare samt utför tillsyn enligt Lagen om brandfarlig- och explosiv vara.
- Utbildning genomförs för föreståndare brandfarlig vara.
- Räddningspersonal övas och utbildas regelbundet för att minimera skadekonsekvenser i enlighet med RäddSamF:s övningskatalog.

Olyckor på grund av sjukdom

Riskbild

Varje år räddas cirka 1300 personer efter plötsliga oväntade hjärtstopp i Sverige, 500 utanför sjukhus och 800 på sjukhus. Den viktigaste behandlingen för flertalet av vuxna personer som drabbas av hjärtstopp är hjärt- och lungräddning och defibrillering.

Nässjö kommun och Vetlanda kommun

Med sjukvårdslarm menas hjärtstopp, hjälp till ambulans, och annat sjukvårdslarm.

Sjukvårdslarm inklusive hjärtstopp har ökat de senaste åren inom HRF:s geografiska område.

Räddningstjänsten åkte på cirka 60 stycken sjukvårdslarm i Nässjö kommun och på cirka 40 stycken i Vetlanda kommun per år under åren 2016-2018.

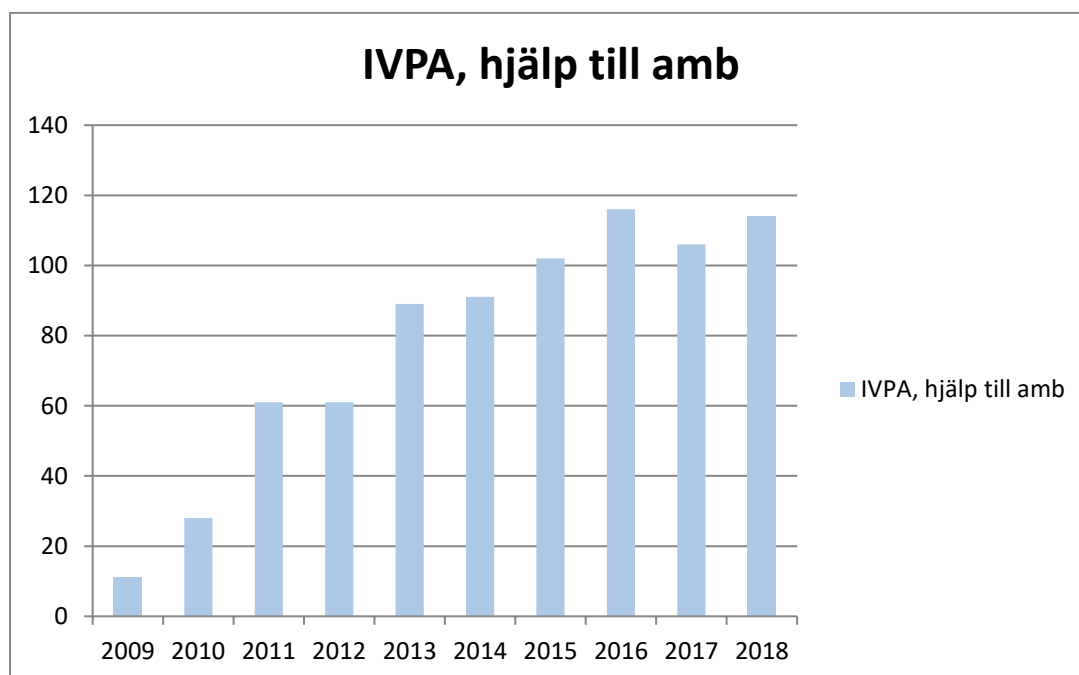

Diagram 3: insatsstatistik inom HRF:s geografiska område gällande antal IVPA-larm/ hjälp till ambulans mellan åren 2009-2018.

IVPA står för i väntan på ambulans.

Förebyggande åtgärder

- Räddningstjänsten erbjuder utbildningar i Första hjälpen till psykisk hälsa (MHFA) för att förebygga psykisk olyckshändelse, Hjärt- och lungräddning, hjärt- och lungräddning med hjärtstartare, hjärt- och lungräddning barn samt första hjälpen enligt L-ABCDE.

- Räddningstjänsten lånar ut hjärtstartare till föreningar, privatpersoner, företag m.fl. vid olika aktiviteter där det samlas folk och därmed kan vara bra att ha en hjärtstartare nära tillhands.
- Räddningspersonal övas och utbildas regelbundet för att minimera skadekonsekvenser i enlighet med RäddSamF:s övningskatalog.

Bränder

Riskbilden gällande bränder är uppdelad i fyra kategorier: omkomna i bränder, brand i byggnad, brand ej i byggnad och bränder i skolmiljö.

Riskbild omkomna i bränder

I Sverige omkommer cirka 100 personer varje år. Antal omkomna har legat relativt stabilt sedan 2011. Sedan år 2013 har siffran minskat. Fler män omkommer i bränder än kvinnor. Personer i åldersgruppen 65 år eller äldre är överrepresenterade i dödsbränder. Det är också vanligt att de omkomna hade någon form av funktionsnedsättning eller missbruksproblematik. Rökning orsakar nästan en tredjedel av dödsbränderna. En annan vanlig orsak är att branden uppkommer i anslutning till spisen. De personer som omkommer vid brand, se beskrivning ovan, tillhör oftast inte den grupp som löper störst risk för att drabbas av brand i bostaden. Utan de som drabbas av flest bränder är snarare högutbildade, familjer med barn mellan 6 och 12 år och personer födda utanför Norden.

Cirka 8 av 10 dödsbränder sker i bostäder (medelvärde 1995-2015). De flesta dödsbränder sker i byggnad, störst andel i bostäder. Därefter sticker brand i personbil ut. Relativt jämn fördelning mellan dödsbränder i villor och flerbostadshus. Vanligaste startutrymmet vid dödsbränder är vardagsrum, sovrum och kök. Flest dödsbränder sker överlägset i verksamhetsklasserna Vk3A¹ och Vk3B².

Flest omkommer i bränder i december och dödsbränder är som vanligast under helg och en viss antydning kan ses att flest sker under icke vakna timmar. Antal omkomna i bränder har haft en nedåtgående trend sedan 2003.

Nässjö kommun och Vetlanda kommun

- Under en femtonårsperiod har antalet omkomna i bränder i Nässjö och Vetlanda kommuner varierat mycket, men aldrig varit högre än 3 stycken/kommun under ett år.
- Antal omkomna på grund av brand i byggnad/år:
 - 2015: 1
 - 2016: 0
 - 2017: 1
 - 2018: 0

Förebyggande åtgärder

- Årlig informationskampanj om att byta batterier i sin brandvarnare.
- Räddningstjänsten tillhandahåller mobil bostadssprinkler till hushåll med tydlig brandrisk.
- Räddningspersonal övas och utbildas regelbundet för att minimera skadekonsekvenser i enlighet med RäddSamF:s övningskatalog.

¹ Vk3A = vanlig bostad

² Vk3B= gemensamhetsboende, ex. studentbostäder, HVB-hem

Riskbild brand i byggnad

Räddningstjänsterna i hela Sverige larmas till cirka 10 000 bränder i byggnad varje år. Av dessa är omkring 60 % i bostäder och 20 % i allmänna byggnader, resten är industrier och övriga byggnader. Drygt 4000 utvecklade bränder i byggnad sker varje år i Sverige.

För bränder i byggnad sker överlägset flest bränder i verksamhetsklasserna Vk3A och 3B, vid jämförelse med de andra verksamhetsklasserna. Därefter kommer Vk1 och Vk2.

Spisrelaterad brand är den vanligaste orsaken till brand i flerbostadshus i Sverige. Spisrelaterad brand är orsak till att brandstatistiken har ökat med cirka 40 % mellan 2006-2015, merparten i flerbostadshus i Sverige.

Vanligaste veckodagen då spisrelaterad brand sker är under lördagar och med en märkbar ökning under sommarmånaderna. Efter avslutad räddningsinsats har cirka 70 % av händelserna stannat i startföremålet och cirka 9 % har spridit sig utanför startutrymmet.

Under december och januari sker flest bostadsbränder. Soteld, spisrelaterad brand och levande ljus är vanligaste orsaken till bränderna.

Förklaring verksamhetsklass

Vk1 = industri, kontor

Vk2 = samlingslokal

Vk3A = bostad

Vk3B = gemensamhetsboende, ex. studentbostäder, HVB-hem

Nässjö kommun och Vetlanda kommun

- Brand i byggnad är relativt jämt fördelat på Nässjö och Vetlanda.
- Antal larm om brand i byggnad har minskat under perioden 2007-2018.
- Bränder i industrier (anges i procent och år)
 - 2016: 19,5 %
 - 2017: 11 %
 - 2018: 16 %

Fler bränder i industrier i Vetlanda jämfört med Nässjö.

- Antal personer/år som transporterades till vårdenheter efter brand i byggnad:
 - 2016: 6 personer
 - 2017: 8 personer
 - 2018: 3 personer
- Antal omkomna/år på grund av brand i byggnad:
 - 2015: 1
 - 2016: 0
 - 2017: 1
 - 2018: 0
- Vid mindre än hälften av larmen till brand i byggnad brinner det vid räddningstjänstens framkomst.
- Eldstadsrelaterade bränder/år:
 - 2016: 27 %
 - 2017: 15 %
 - 2018: 18 %
- Spisrelaterade bränder/år:

- 2016: 18 %
- 2017: 15 %
- 2018: 12 %

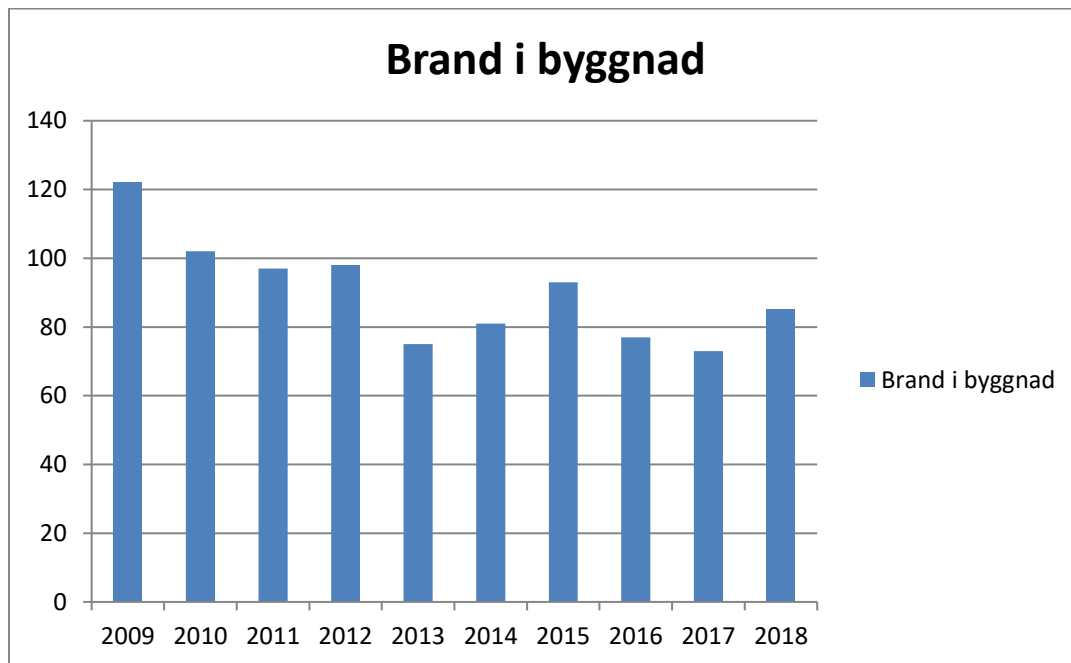

Diagram 4: insatsstatistik inom HRF:s geografiska område gällande antal brand i byggnad mellan åren 2009-2018.

Förebyggande åtgärder

- Räddningstjänsten utför tillsyn av brandskydd i flerbostadshus. Detta för att öka säkerheten för de boende och minska konsekvenserna om en brand inträffar.
- Granskning av bygglov bygganmälan vid tillbyggnation, nybyggnation och ombyggnation. Här granskas till exempel avstånd mellan byggnader, val av material, brandbelastning, avgränsningar av lokaler.
- Vid tillsyn av verksamheter och anläggningar granskas både det systematiska och det brandtekniska brandskyddet. Vid tillsynen görs dessutom kontroll av mängden brännbart material intill ytterväggar och skydda hörn eller ytor där bränder kan tänkas anläggas. Rekommendationer om ändrad utformning ges även vid nybyggnation för att minska antalet ytor där sikten är skyddad för personal och förbipasserande. På detta sätt kan risken för anlagda bränder minskas.
- Vid evenemang finns möjlighet att låna handbrandsläckare och brandfilt hos räddningstjänsten.
- Utbildningar genomförs för att förebygga brand i byggnad och öka medvetenheten. Brandutbildningarna innefattar både teori och praktik. Utbildning ges till exempel till barn- och unga, nyanlända, företag, kommun etcetera. Brandrelaterade utbildningar som räddningstjänsten erbjuder är brandutbildning, barnens brandbil och kurser i Heta Arbeten.
- För att nå ut med brandinformation till den enskilde genomförs HRF-modellen. HRF-modellen innefattar till exempel att ta hand om praktikanter och studiebesök, informationstillfällen mot tredje person och föreningar, delta vid marknadsdagar eller liknande offentliga tillställningar, information via hembesök, återkoppla efter insatser, delta vid företags/offentliga evenemang.

- Eldsjäl är ett samverkansprojekt mellan räddningstjänst, polis, ambulans och kommunerna som syftar till att skapa bra relationer med ungdomar och ge dem mer kännedom om respektive yrkesområde samt hur olyckor förebyggs.
- I förbundets räddningsenheter i både Vetlanda och Nässjö finns brandvarnare som kan sättas upp i bostäder efter en brand eller efter att ett tillbud har skett.
- Brandskyddskontroller sker med olika intervall av brandskyddskontrollanter inom HRF. Vid besöken kontrolleras eldstäder och uppvärmningsanordningar för att kunna upptäcka fel och brister. I samband med brandskyddskontroller informeras den enskilde dessutom om brandrisker, hur man ska agera vid händelse av brand och innebörden av att ha fungerande brandvarnare och brandskyddsutrustning.
- Räddningspersonal övas och utbildas regelbundet för att minimera skadekonsekvenser i enlighet med RäddSamF:s övningskatalog.
- För att uppfylla kraven i Lagen om skydd mot olyckor om utredning av händelser och för att öka erfarenhetsåterföring efter händelser genomförs olycksundersökningar. Höglandets räddningstjänstförbund arbetar efter nedan metod för händelseutredningar:
 1. Enkel händelseuppföljning
 2. Fördjupad händelseuppföljning
 3. Tematisk händelseuppföljning
 4. Statistisk händelseuppföljning

En *enkel händelseuppföljning* innebär att en enskild händelse följs upp i mindre omfattning av det lag som arbetat med händelsen. Enkla händelseuppföljningar syftar till största del till att främja en större öppenhet i diskussioner om händelsehantering och motverka skuldbeläggande.

En *fördjupad händelseuppföljning* innebär att en enskild händelse följs upp mer omfattande. En *tematisk händelseuppföljning* innebär att ett mindre antal händelser med någon form av gemensam nämnare följs upp tillsammans. En *statistisk händelseuppföljning* innebär att ett större antal händelser med någon form av gemensam nämnare följs upp tillsammans.

Händelseutredare arbetar med fördjupade-, tematiska- och statistiska händelseuppföljningar. Därutöver har händelsesutredare ett antal övergripande arbetsuppgifter inom förbundet så som händelsebevakning, omvärldsbevakning, granskning av händelserapporter, kvalitetssäkring och utveckling.

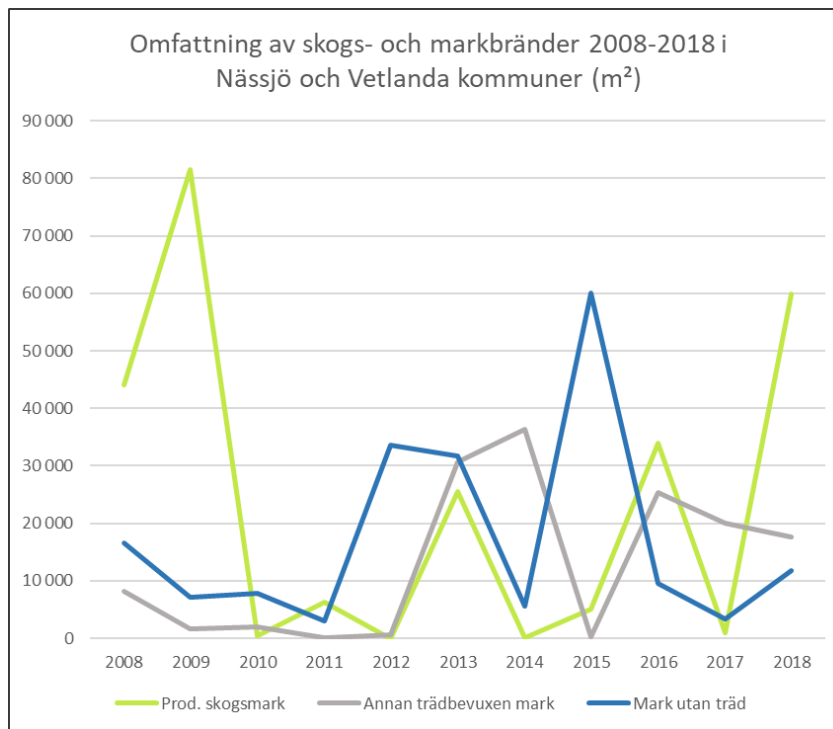
Varje händelseutredning som genomförs av en händelseutredare ska dokumenteras i en skriftlig rapport. Resultatet av rapporten ska förmedlas på ett, för utvald målgrupp, anpassat sätt. Förmedlingen av resultat kan göras, bland annat, i form av en skriftlig rapport, en kort film, en powerpointpresentation, en artikel i en tidning eller en artikel/nyhet i sociala medier.

Riskbild brand ej i byggnad

Brand i byggnad kan vara; soptipp, container, deponi, papperskorg/soptunna, fordon (personbil, lastbil, lätt lastbil, husvagn/husbil, övriga vägfordon), jordbruksmaskin, skogsmaskin, annan arbetsmaskin, spårfordon, båt, flygplan/helikopter, tält, skog och mark.

Brand ej i byggnad i Sverige förekommer främst i skog och mark samt fordon. Brand i fordon har ökat med cirka 1000 insatser under perioden 1998-2017 i Sverige. Brand i skog och mark varierar kraftigt från

år till år och är beroende på väder och vegetation. Flest gräsbränder sker generellt i april och maj och skogsbränder är vanligast i maj och juli. Mänsklig aktivitet är den vanligaste orsaken; exempelvis eldning av gräs och annat, grillning, eller att bränder anläggs. Studier i klimatförändringar visar på att brandrisksäsongen kommer att förlängas och frekvensen av högriskperioder kommer att öka. Det finns prognos på att brandrisksäsongens längd kan öka med cirka 50 dagar i södra Sverige.

Nässjö kommun och Vetlanda kommun

- Stor spridning över kategori för brand ej i byggnad.
- Brand i fordon låg kring cirka 30 stycken både år 2016, 2017 och 2018.
- 2017 var bland annat den stora branden på WAC avfallsanläggning i Nässjö.
- Brand i skog och mark varierar kraftigt mellan åren.
- Sommaren 2018 var väldigt varm och torr och medförde därför ett stort antal skogsbränder, främst i Vetlanda kommun. Den största orsaken till bränder i skog och mark var åskoväder med blixtnedslag. HRF åkte på 51 insatser varav 37 skogsbränder till andra kommuner under 2018. HRF skickade även personal o materiel till de stora skogsbränderna i Mellansverige.

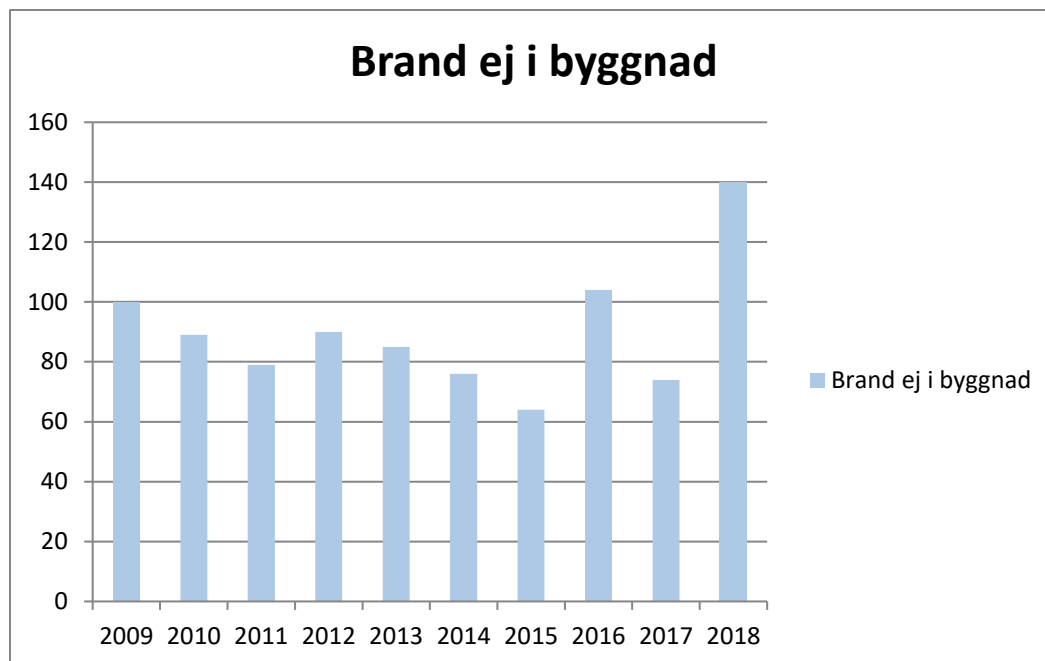

Diagram 5: insatsstatistik inom HRF:s geografiska område gällande antal brand ej i byggnad mellan åren 2009-2018.

Var sker bränderna?

Vetlanda: I Vetlanda tätort går det se en viss centrering kring stortorget/centrum och vid Galgberget. Annars är det väldigt utspritt.

Nässjö: Kan se en viss antydning till att bränder är koncentrerade runt järnvägsspåren. I Nässjö tätort går det se en viss koncentration kring Runnerydsområdet.

Brand i skog och mark

Under sommaren 2018, brann det i skog och mark vid ett flertal tillfällen. I Jönköpings län brann det vid 250 tillfällen, i jämförelse med år 2017 då det brann vid 63 tillfällen under perioden 1 juni- 15 augusti. Flest bränder var i Vetlanda och Jönköpings kommuner. Anledningen till bränderna var extrema brandriskvärden i skog och mark, vilket medförde att många blixtnedslag utvecklades till markbränder.

Förebyggande åtgärder

- Vid hög risk för brand i skog och mark utfärdas eldningsförbud.
- Vid höga brandriskvärden i skog och mark går det ut riktlinjer till skogsbolag att vara vaksamma eller avstå skogsavverkning.
- Vid höga brandriskvärden i skog och mark utökas larmplanen för att få en snabb styrkeuppbyggnad.
- Informationskampanjer.
- Räddningstjänsten påpekar vikten av bra belysning i anslutning till parkeringar vid yttranden i bygg- och planprocessen.
- För krockade elfordon, rekommenderar räddningstjänsten att de ska placeras på en plats avskilt från fasad och andra bilar.
- Vid uppställning av container på offentlig plats yttrar sig räddningstjänsten där regler och riktlinjer beskrivs.
- För att förebygga anlagda bränder, rekommenderar räddningstjänsten alternativt, när lagen tillåter, så ställs krav på att sopkärl/papperskorgar inte ska stå för nära byggnader, vikten av bra belysning samt att inte förvara brännbart material på lastbryggor eller i anslutning till fasad.

- Räddningspersonal övas och utbildas regelbundet för att minimera skadekonsekvenser i enlighet med RäddSamF:s övningskatalog.

Bränder i skolmiljö

Antal brand eller brandtillbud i byggnad med skolverksamhet hade en minskning under perioden 2009-2014 i Sverige. Insatserna i Sverige har ökat under 2016 och 2017.

Den vanligaste orsaken till både brand/brandtillbud är avsiktlig brand. Bränder i skolbyggnad är vanligast under skoldagen med en topp mellan klockan 12-13. Bränder utanför skolbyggnad är vanligast på kvällen, med en topp mellan klockan 21-22 och vanligast under helgen. Vanligaste startutrymmet för bränder i skolor är trapphus/korridor och badrum/toalett/bastu och därefter kommer kök och utanför byggnaden.

Diagram 6: Vanligaste kända brandorsaker i skolor mellan 2008 – 2017 i Sverige, enligt MSB.

Nässjö kommun och Vetlanda kommun

Antalet bränder i skolmiljö varierar mycket mellan åren och mellan kommunerna. Under perioden 2016-2018 varierar antalet mellan 2-10 stycken/år sammanlagt i det geografiska området.

Förebyggande åtgärder

- Utbildning för årskurs 7 med information om vad en anlagd brand kan få för konsekvenser för individen, familjen och samhället.
- Konsekvenssamtal efter anlagd brand. För att genomföra samtalen är det av stor vikt att kommunikation sker mellan skola och räddningstjänsten i ett så tidigt skede som möjligt.
- Eldsjäl är ett samverkansprojekt mellan räddningstjänst, polis, ambulans och kommunerna som syftar till att skapa bra relationer med ungdomar och ge dem mer kännedom om respektive yrkesområde samt hur olyckor förebyggs.
- Räddningspersonal övas och utbildas regelbundet för att minimera skadekonsekvenser i enlighet med RäddSamF:s övningskatalog.

Suicid

Riskbild

Varje år dör 800 000 personer i suicid i världen, vilket motsvarar en omkommen person var 40:e sekund. I Sverige är det drygt 1100 personer som varje år tar sina liv (säkra suicid) och utöver det klassificeras ca 350 dödsfall årligen som skadehändelse med oklar avsikt. (osäkra). För män 15-64 år är självmord den vanligaste dödsorsaken och bland kvinnor den näst vanligaste dödsorsaken. Psykisk ohälsa som orsak till sjukfrånvaro är vanligare bland kvinnor än män. Hälften av de sjukskrivna kvinnorna har en psykiatrisk diagnos jämfört med 1/3 av de sjukskrivna männen.

Suicid är den vanligaste dödsorsaken för kvinnor i åldern 15-29 år och den näst vanligaste dödsorsaken bland män i samma åldrar.

Suicidtalet var högst bland personer med förgymnasial utbildning och lägst bland personer med eftergymnasial utbildning.

För hela befolkningen var suicidtalerna högst i åldrarna 45+.

Andelen 13- och 15 åriga flickor och pojkar i Sverige som rapporterar återkommande psykosomatiska symptom har fördubblats sedan mitten av 1980-talet. Besvären är mer utbredda bland flickor.

Ökade individualisering, ökade trösklar till arbetsmarknaden, hög ungdomsarbetslöshet lyfts fram som tänkbara bidragande faktorer till ökad psykisk ohälsa bland unga.

Skolstress kan tänkas orsaka psykosomatiska besvär, men elever som har psykosomatiska besvär kan också känna sig mer stressade av sitt skolarbete. Oavsett sambandens riktning visar resultaten från Skolbarns hälsovanor³ att elevers psykiska hälsa hänger nära samman med deras upplevelse av skolstress och syn på sina skolprestationer.

Det finns samband mellan socioekonomisk situation och suicidalt beteende. I socioekonomiskt utsatta områden är suicidalt beteende vanligare, speciellt bland män.

Psykisk hälsa bland den äldre generationen

- 76 % av de i åldrarna 65-84 år, uppgav gott eller mycket gott psykiskt välbefinnande.
- Minskad fysisk funktion och minskat socialt deltagande kan påverka psykisk hälsa
- Depression är lika vanlig bland äldre som demens, men mer outforskad.
- 9 % av de äldre angav nedsatt psykiskt välbefinnande, lägre än i andra åldersgrupper. Skillnad mellan kvinnor och män var minst framträdande. 10 % av kvinnorna och 7 % av männen angav nedsatt psykiskt välbefinnande

Trend

Psykisk ohälsa utgör ca 46% av alla pågående sjukskrivningar i Sverige (2017) enligt Försäkringskassan. Denna ökade med 129% från juni 2011 till halvårsskiftet 2017. Framförallt är det de som arbetar inom kontaktyrken som är sjukskrivna på grund av psykiatriska diagnoser, vilket ofta är kvinnor anställda inom offentlig sektor.

Under de senaste 30 åren har andelen unga med psykiska besvär ökat i de nordiska länderna. Ökningen har varit störst i Sverige.

³ Folkhälsomyndigheten. 2018. *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017/18 – grundrapport*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten.

Den självrapporterade psykiska hälsan är idag sämre i Sverige än i övriga Norden. Detta gäller både flickor och pojkar.

Metod

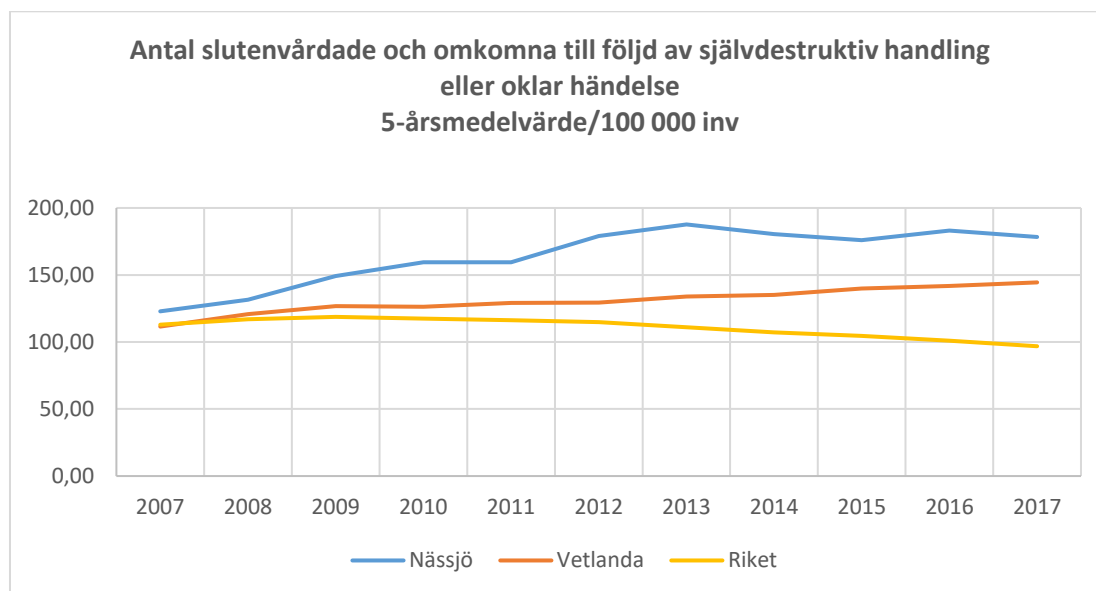
För män är hängning den mest förekommande metoden, därefter kommer förgiftning och skjutning. För kvinnor är förgiftning och hängning de mest frekventa metoderna, därefter kommer dränkning och föremål i rörelse.

Samhällskonsekvenser

- Med hänsyn tagen till förväntad livslängd förloras i genomsnitt mer än 30 levnadsår för varje suicid.
- Samhällsekonomiska konsekvenser av fullbordade suicider år 2014 (endast säkra suicid):
 - 40-60 miljoner direkta kostnader
 - 9 miljarder indirekta kostnader i form av produktionsbortfall
 - 38 000 förlorade potentiella levnadsår i humana kostnader
 - Förlorade potentiella levnadsår är den största förlusten både anseende indirekta och humana kostnader. Därför är det denna del som behöver förebyggas. Det är dock främst de direkta kostnader som är mest synliga. De andra ligger mycket under ytan.
 - Direkta kostnader dominerar bland försök till suicid

Nässjö kommun och Vetlanda kommun

Både Vetlanda och Nässjö ligger över riksgenomsnittet när det kommer till antalet personer som omkommit eller slutenvårdats till följd av suicid eller försök till suicid (5-årsmedelvärde per 100 000 invånare).

Tabell 7: Antal slutenvårdade och omkomna till följd av självdestruktiv handling eller oklar händelse inom HRF:s geografiska område.

Förebyggande åtgärder

- Tillhandahåller utbildning i Första hjälpen till psykisk hälsa (MHFA) i första hand för kommunanställda. Visionen är att kunna tillhandahålla utbildningen för övriga kommuninvånare.
- I Vetlanda kommun har beslut tagits att samtliga tillsvidare anställda ska gå utbildningen i Första hjälpen till psykisk hälsa (MHFA). När den femåriga utbildningsinsatsen är genomförd för samtliga kommunanställda, kommer den därefter erbjudas regelbundet för att utbilda nyanställda.
- Arbetar aktivt med Temagrupper psykisk hälsa i både Nässjö och Vetlanda kommuner för att utveckla möjligheter till att arbeta med förebyggande åtgärder.
- Vartannat år arrangeras en kampanjvecka i Vetlanda kommun som kallas ”Jag vill må bra”. Innehållet i kampanjen består exempelvis av informationsspridning genom sociala medier, föreläsningar, mässor och dialogform.
- Informationskampanjer om psykisk hälsa.
- Utbildningsinsatser om psykisk hälsa, exempelvis föreläsningar och utbildningar.
- Utredda möjligheterna till att arbeta med evidensbaserad metod som vänder sig direkt till ungdomar om psykisk hälsa.
- Räddningspersonal övas och utbildas regelbundet för att minimera skadekonsekvenser i enlighet med RäddSamF:s övningskatalog.

Fallolyckor

Riskbild

Fallolyckor är den vanligaste orsaken till dödsolyckor. Varje år dör över 1000 personer i fallolyckor i riket samt skadas 70 000 människor så allvarligt av fallolyckor att de måste läggas in på sjukhus.

Det är betydligt fler kvinnor än män söker sjukhusvård efter fall. Däremot är det fler män än kvinnor som avlider på grund av fallolyckor. Risken för fallolyckor ökar med antal läkemedel. Det är betydligt fler kvinnor än män i åldersgruppen 65+ som skadas i fallolyckor i ordinarie bostaden inomhus. Vid dödsfall bland äldre dominerar olycksfall till följd av skadehändelse (nästan 80 %). 59 % av de som behövde söka vård till följd av skada var på grund av fallolycka år 2012. I och kring bostaden är fall den helt dominerande mekanismen eller orsaken till skador. I åldersgruppen 65-74 var fall orsaken bakom ca 70 % av skadorna. I åldersgruppen 80+ var fall orsaken bakom ca 93 % av skadorna.

I särskilt boende, servicehus, sjukhem eller liknande (ej sjukhus, vårdcentral) skadas drygt 10 000 personer om året på grund av fall. Fall står bakom 95 % av alla skador i dessa boendeformer.

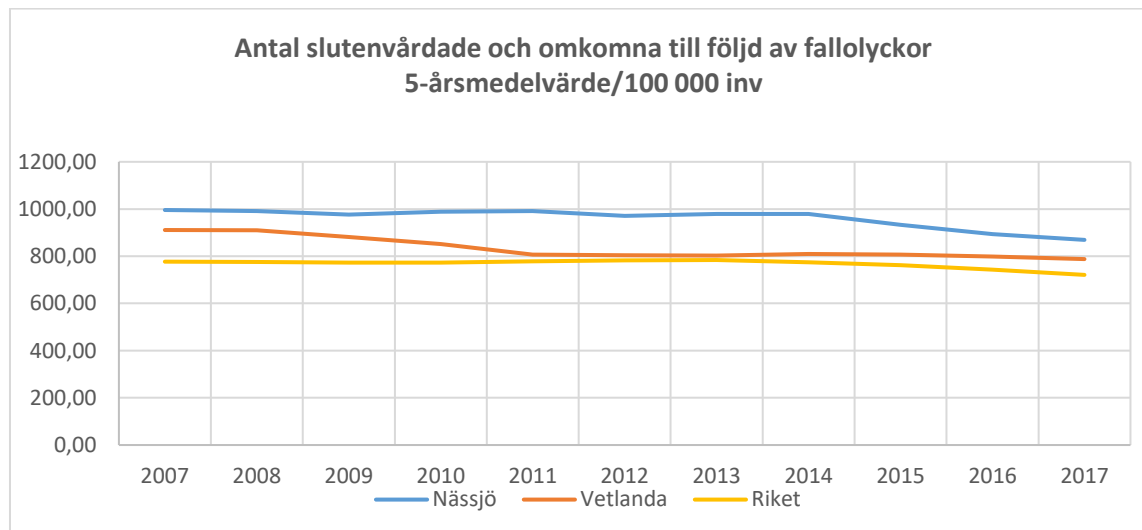
Vanligaste platsen för fallolycka, 65 +, är inomhus i ordinarie bostad i sovrum och vardagsrum. Cirka 14 000 i åldersgruppen 65+ fallskadas utomhus varje år. Här är underlaget något som behöver fokuseras på. Flest kvinnor skadar sig utanför bostaden.

Fallrisken ökar med ålder på grund av svagare muskler, sämre balans, sjukdomar, syn- och hörselnedsättning. Andra risker är läkemedelsanvändning och låg kroppsvikt till följd av undernäring. Vanligaste orsak/upphov till fall för åldersgruppen 65+ är: golv, is, annat underlag. Även trappor, dörrar, trösklar, dörrkarmar och andra möbler är vanliga orsaker.

Åldersgruppen 80+ beräknas öka med 0,5 miljoner fram till 2040. Åldersgruppen 65+ förväntas öka med 300 000 till år 2060.

Nässjö kommun och Vetlanda kommun

Trots att antalet slutenvårdade på grund av fallolyckor sjunker så ligger fortfarande både Vetlanda och Nässjö över riksgenomsnittet, mätt per 100 000 invånare. Antalet fallolyckor som leder till slutenvård har minskat under de senaste åren dock har antalet dödsfall på grund av fallolyckor ökat. Vetlanda och Nässjö kommun ligger båda över riksgenomsnittet (5-årsmedelvärde per 100 000 invånare).

Figur 8: Antal slutenvårdade och omkomna till följd av fallolyckor i HRF:s geografiska område under perioden 2007-2017.

Förebyggande åtgärder

- Under vinterperioden distribueras sandpåsar ut i både Nässjö och Vetlanda kommuner för att kunna sanda för bättre fäste. Sandpåsarna finns att hämta på ett antal allmänna platser runt om i kommunerna.
- Seniormässor/temavecka anordnas för att seniorer 65 år och äldre ska få grundläggande kunskap om hur fall kan förebyggas.
- Informationskampanjer.

Klimatförändringar

Riskbild

I Sverige beräknas temperaturen stiga med 1,5-7 grader och nederbörden förväntas öka med 10-20 % till år 2100. Höjd temp kan medföra tidigare vårflood med 2-4 veckor och längre vegetationsperiod. Värmebölja kommer troligen bli allt vanligare i Sverige framåt och temperaturer på 40 grader kan aktuellt vart 20:e år framåt. Ihållande perioder av värme under sommaren kan orsaka både hälsoproblem och ökad dödlighet. Riskerna med ökad nederbörd innebär att vattentillgångarna förväntas öka i hela landet och översvämningsrisker.

I Jönköpings län har medeltemperaturen ökat 1,8 grader de senaste 20 åren. Till slutet av seklet 2100, förväntas medeltemp öka med 5 grader. Somrarna kommer att bli allt längre, varmare och torrare.

I takt med klimatförändringarna blir perioder med extrem värme (så kallade värmeböljor) och även perioder med torka allt vanligare och mer extrema, i snitt beräknas värmeböljorna öka från två dagar till två veckor. Vinterhalvåret kommer bli mildare med mer regn och mindre snö. Kortare och mildare vintrar kommer att innebära kortare och tunnare beläggning av snö, is och tjäle. Isläggning i länets sjöar kommer ske senare och islossning tidigare. Nederbörden förväntas öka med 10-20 % under detta sekel, främst

under vinterhalvåret. Regnmängder under de tre övriga årstiderna beräknas inte öka lika mycket. I större delen av länet ökar extrema flöden i både större och mindre vattendrag (både höga och låga flöden) och säsongsflödesdynamiken förändras. Länet drabbas allt oftare av häftiga skyfall som också blir mer kraftfulla än vad vi är vana vid. En ökande nederbörd påverkar även jordlagrens bärighet och generellt ökar risken för ras och skred i länet. Tillgången på vatten i vattendragen ökar i medel i västra delarna av länet men minskar i östra delarna. Vattentillgång kan minska på sommaren.

Klimatförändringarna medför stor påverkan på flera viktiga samhällsfunktioner och verksamheter och gör att vi måste anpassa samhällsstrukturerna efter nya förutsättningar. Det kommer ställas högre krav på kylfunktioner i byggnader medan uppvärmning under vintrar kommer minska på grund av ökande temperaturer.

Extrema väderhändelser och naturolyckor förväntas bli allt vanligare och skogens känslighet för torka storm tros öka.

Perioden med sjunkande grundvattennivåer förväntas bli längre när tidpunkten för när grundvattnet börjar sjunka tidigare läggs under året, samtidigt som tidpunkten för när grundvattenbildningen börjar på hösten senareläggs. Detta hänger samman med en förväntad förlängning av vegetationsperioden.

I Jönköpings län arbetar man med tre ledord när det gäller klimatförändringar: varmare, torrare och blötare

Konsekvenser för samhället

Påverkan på samhällets funktioner kommer att ske på flera olika sätt:

Infrastruktur

- Vägar och järnvägar kan komma att påverkas av en ökad risk för översvämningar, erosion, ras och skred.
- Distribution av el, tele och IT kan påverkas av en ökad risk för stormfällning av skog.

Tekniska försörjningssystem

- Dricksvattenförsörjning kommer att försvåras (minskad vattentillgång, ökade vattentemp i ytvattentäkter, högre tillförsel av hummus).
- Dammsäkerhet kan minska med ökade flöden och extremväder.
- Uppvärmningsbehov i byggnader förväntas minska och kylning förväntas öka.
- Då vissa utsatta grupper som gamla och sjuka är extra känsliga för höga temperaturer är det extra viktigt att tillse effektiv kylning i byggnader som sjukhus och äldreboenden.

Bebyggelse

- Byggnader, dagvatten- och avloppssystem samt miljöfarliga verksamheter kan komma att påverkas av en ökad risk för översvämningar, ras, skred och erosion. Även ett fuktigare klimat och fuktigare marker kan påverka byggnadskonstruktioner och levnadslängd.

Areella näringar

- Jord- och skogsbruk: problem med skadegörare, stormfällning, torka, brand och skyfall kan öka.

Natur- och kulturvärden

- Försämrade vattenkvalité

Människors hälsa

- Påverkas på grund av förändrad smittspridning och ökade temperaturer.

- Förändrad smittspridning orsakas främst av nya utbredningsområden för smittobärare (som fästingar och andra djur), ökade risker för översvämningar, varmare badvattentemperaturer och förändrade förutsättningar för livsmedelshållning och hantering.

Nässjö kommun och Vetlanda kommun

- **2018** – extremt varmt, torrt och låga yt- och grundvattennivåer. Väldigt många mark- och skogsbränder uppkom till följd av värmen och torkan
- **2017** – extremt låga yt- och grundvattennivåer under sommaren, vilket medförde bland annat uttorkade vattendrag och brunnar.
- **2016** - allvarlig torka under året.

Emån har problem med både översvämningar under våren och brist på vatten under sensommar och höst. Avrinningsområde är känsligt för väderavvikelser det består till stor del av små snabbreagerande grundvattenmagasin. Nederbörds mängder inom Emåns avrinningsområde var under det normala både 2015, 2016 och 2018.

Förebyggande åtgärder samt hantering av olyckor till följd av extrema väderförhållanden

- I samverkan med berörda aktörer utfärda bevattningsförbud.
- Vid hög risk för brand i skog och mark utfärdas eldningsförbud.
- Vid höga brandriskvärden går det ut riktlinjer till skogsbolag att vara vaksamma eller avstå skogsavverkning.
- Vid översvämning eller risk för översvämning finns möjligheten att skydda egendom genom att använda översvämningsbarriärer och sandsäckar.
- Vid översvämning lånas dränkbara pumpar ut.
- Vid elbortfall lånas elverk ut.
- Elverk testas och övas regelbundet.
- Vid tillfällen då händelsegrupper (ISF: er) är aktiverade, samordnas information och aktiviteter som berör flera aktörer.
- Informationskampanjer.
- Räddningstjänsten kan bistå med vattentransport till både kommun och privata fastighetsägare, vid sinande brunnar.
- Framtagande av nödvattenplan.
- Ingå i samverkansgrupper med långsiktiga åtgärder i fokus gällande vatten, värme och torka.

Olycksförebyggande rådgivnings- och utbildningsverksamhet

Förbundet har möjlighet att ge rådgivning när medarbetare möter kommuninvånarna i olika sammanhang, exempelvis vid olika kommunala evenemang eller när vi besöker skolor eller andra kommunala verksamheter. Några medarbetare har som driftsuppdrag att arbeta med information, evenemang, skolbesök, dörrknackning samt besök på skolor. Utöver det har förbundet en kommunikatör som möjliggör att information, tips och råd sprids i sociala medier.

En stor del av förbundets verksamhet är olycksförebyggande utbildningar. I förbundsordningen konstateras att HRF har till uppgift att delge kommunanställda i både Vetlanda och Nässjö kommun adekvat utbildning för att det förebyggande arbetet ska fungera. Inom HRF finns många instruktörer inom flera olika utbildningar. Förbundets instruktörer är alla utbildade enligt gällande riktlinjer.

Utbildningar och information inom områden som exempelvis Sjukvård, Brand, Psykisk ohälsa, Ung säkerhet, Hot och Våld och Utrymningsövningar är områden där HRF har instruktörer med kompetens och förmåga att utbilda kommunanställda och externa aktörer inom Nässjö och Vetlanda kommuner. Under ett år läggs ca 3500 timmar på utbildning till kommuner och externa aktörer.

Alla instruktörer har kombitjänster vilket innebär att de arbetar både operativt och med externa utbildningar.